

ורמי דרבנן אדרבנן, ורמי דרבי שמעון אדרבי שמעון. לפי שמצינו לענין כלאים שנחלקו רבנן ורבי שמעון באותה מחלוקת שנחלקו כאן לענין קברים, אם אומרים "רואים את האמצעיים כאילו אינן" או לא. ושם כל אחד דעתו הפוכה מכאן:

דתנן במסכת כלאים [ה ב]: **כרם הנטוע על פחות מארבע אמות**, שאין בין שורה לשורה ארבע אמות, שהוא השיעור הנצרך כדי שיהא אפשר לחרוש בין השורות ולטפל בגפנים:

רבי שמעון אומר: כיון שאין דרך הכרמים להיות נטועים בצפיפות כזאת — **אינו נחשב "כרם"**, כלל ומותר לזרוע שם זרעים מבלי לחשוש לאיסור כלאים בכרם. (218)

וחכמים אומרים: **הרי זה כרם**, ואסור לזרוע שם כלאיים, מפני שרואין את האמצעיים, את השורות האמצעיות, כאילו אינן, ונשאר

בודק אותה בקו ישר. נמצא שביחד הוא בודק עשרים אמה.

רב שישא בריה דרב אידי אמר: **לעולם רבי שמעון היא**. והכא במאי עסקינן: **בניפלי**, ששלשת הקברים שמצא היו קברים של נפלים, ומערה של נפלים קטנה יותר, ואורכה אינו אלא שש אמות. (217)

ומקשינן: **ומדחא בניפלי, הא נמי בניפלי**. כשם שבמערה הראשונה נקברו נפלים, כך מן הסתם גם המערה השנייה שמולה. ואם כן, **תמני סרי הייזן**, די שיבדוק רק שמונה עשרה אמות, שש לכל מערה, ושש לחצר?

ומשינינן: **חדא בניפלי, אמרינן. תרי בניפלי, לא אמרינן**. אמנם אותה מערה שמצא היתה של נפלים, אך המערה השנייה מן הסתם היא של קברים רגילים, שהרי די במערה אחת לנפלים.

והביא בשם הר"ח פירוש אחר, שדרכם היה לקבור הנפל בעומק הכוך בשתי אמות האחרונות, ונשארו שתי אמות פנויות מן הכוך, ולכן הוא צריך לבדוק מסוף הנפלים עוד שתי אמות מהכוך בנוסף על שמונה עשרה אמות של שתי המערות והחצר. וגרס: לעולם רבנן היא. וגם הרישא שמארבע עד שמונה היא כרבנן, שאמנם אורך המערה הוא רק שש אמות, ושתי אמות הנותרות הן מהכוך עצמו.

ומקשה הגמרא, שנחשוש שמא המערה השנייה היא גם של נפלים ויצטרך לבדוק שתי אמות נוספות מהכוך עצמו שמא הנפל קבור בפנים הכוך בעומק שתי אמות. ומתרצת, שאין חוששין שמא שתי מערות היו של נפלים.

218. היינו, שאין צריך להרחיק ארבע אמות

והמהרש"א כתב, שלפי פירוש ר"ת בסדר הימצאם של שלשת הקברים [ראה הערה 205] יתיישב חשבון האלכסון. ראה שם.

217. רק הסיפא מדברת בנפלים. אבל הרישא האומרת אם יש ביניהן מארבע עד שמונה, אינה מדברת אלא בקברים רגילים שארכם שמונה אמות. ואחר כך אומרת המשנה שאם היו הקברים הללו שמצא של נפלים הרי הוא בודק ממנו ולהלן עשרים אמה. תוס' ד"ה הכא.

והריטב"א כתב, שהוא דוחק לומר שהרישא והסיפא אינם מדברים באותו אופן. ועוד הקשה, אם כן, היתה הגמרא יכולה לתרץ לקמן שבאמת גם המערה השנייה של נפלים אלא שמערת נפלים אורכה שבע אמות ונמצא ששתי המערות והחצר הם עשרים אמה?

רווח בין השורות החיצוניות כשיעור הראוי. **קשיא דרבנן אדרבנן**. שבכלאים הם סוברים שאומרים "רואין", ואילו בקברים הם סוברים שלא אומרים "רואין".

וקשיא דרבי שמעון אדרבי שמעון. שבכלאים הוא סובר שאין אומרים "רואין", ובקברים הוא סובר שאומרים "רואין".

ומתריצין: **דרבי שמעון אדרבי שמעון, לא קשיא**. כי **התם בכלאים, לא נטעי אינשי אדעתא ליעקר**. אין אדם נוטע גפנים בין השורות על דעת לעקורם אחר כך, הלכך לשם כרם נטע הכל. וכיון שלא נטעו כהלכתו, אינו חשוב כרם.

אבל **הכא בקברים, זימנין דמיתרמא ליה בין השמשות, לפעמים קורה שהזמן דוחק שהוא ערב שבת בין השמשות, ומיקרי ומנחי ליה**. וקוברים את המת בין מתים

הקבורים לפי הסדר, על דעת לפנותו אחר כך משם. ולאחר מכן שכחו, או שקרה אונס שלא יכלו לפנותו. ולכך אנו אומרים "רואין", ודנים את יתר הקברים החיצוניים כשכונת קברות. (219)

דרבנן אדרבנן, נמי לא קשיא. כי **הכא בקברים, כיון דמינוול, בזיון הוא למת ליקבר סמוך כל כך לקברים אחרים לא מקרי קבר**. שודאי כולם לא נקברו שם בקבורה רגילה, ולכן לא הוי שכונת קברות.

אבל **התם בכלאים, יתכן שיטע אדם כרם בצפיפות, כי מימר אמר, הוא חושב בלבו ואומר, הי מינייהו דשפיר, זו שתיקלט באדמה ותצליח, שפיר, אותה אשאיר, ודלא שפיר, וזו שלא תצליח, אעקור אותה, ליהוי לציבי, תשמש לי לעצים לשריפה**. הלכך אנו אומרים רואין את האמצעיות כאילו אינן, והשאר יש עליו דין כרם.

הדרן עלך המוכר פירות

על דעת לפנותם, אלא כולם נקברו שם לצמיתות על ידי הדחק. ומכל מקום, לא הוי שכונת קברות, כיון שלא נתכוונו לעשות שם בית קברות לקבור שם עוד מתים, אלא אלו בלבד נקברו שם באקראי. על פי מהר"ם.

כדין כרם אלא רק ששה טפחים כדין גפן יחיד. 219. הביאור על פי הגירסא שלנו, וכפירוש רבינו גרשום. והרשב"ם כנראה יש לו גירסא אחרת, ומפרש שבודאי האמצעיים לא נקברו שם

פרק בית כור

השלישי: במי שמכר חצי שדה פלוני ולא ציין לו באיזה צד, כיצד הם חולקין.

זהו שרש הפרק דרך כלל, אלא שיבאו בה דברים על ידי גלגול כמשפט סוגית התלמוד כמו שקדם. עכ"ל.

מתניתין:

האומר לחבירו, "כשיעור בית כור עפר אני מוכר לך"⁽²⁾.

כלומר, מכר לו שדה בשטח בית כור, כפי ששיערו חכמים, דהיינו, 00750 אמות מרובעות, שהם 86.273 על 86.273 אמה. (לפי חשבון בית סאתיים בחצר המשכן: שטח חצר המשכן, 50 על 100 אמה, והכיל סאתיים, אם כן, בית כור שהוא שלשים סאה, שטחו, 50 על 0150 אמה)⁽³⁾.

אם היו שם נקעים [בקעים או חריצין בקרקע] עמוקים עשרה טפחים, או סלעים

פתיחה: כתב המאירי: כונת הפרק להשלים עניני הדינין הנאמרים בדיני המכירות, שכבר התבאר רוב ענינם בשלשת הפרקים הקודמים. רצה לומר, הבית, והספינה, והפירות.

ועל צד השלמת אלו הענינים, יחלקו עניני הפרק לשלשה חלקים.

הראשון: במוכר שיעור קרקע לחברו, ולא שימכור קרקע זה בפרט, אלא שימכור לו בסתם בית כור עפר, או שיעור אחר⁽¹⁾. ויש שם מקומות שאין ראויים לזריעה, או שהם נראים כמקומות חלוקים בפני עצמם, אע"פ שראויין לזריעה. על איזה צד יש לו לקבלם, ועל איזה צד אין לו לקבלם.

השני: בשהתנה לו שיעור ידוע בסתם, ומדד לו, ונמצא חסר מעט, או יתר מעט, על איזה צד צריכים להחזיר זה לזה ועל איזה צד אין מחזירין זה לזה כלום. וכשמחזירין, אם מחזירין קרקע או מעות.

מדדו את השדה, המכר חל.

2. אין הכוונה שמכר לו שדה מסוימת, אלא התחייב לתת לו שטח של בית כור מתוך בתי כורים שיש לו במקום פלוני.

3. הרשב"ם. ומדגיש הרשב"ם, "ולא מקום הראוי לזרוע כור תבואה קאמר, אלא לפי חשבון ששיערו חכמים כדפרישנא הכא".
ונראה לומר, שאם היתה הכונה למקום הראוי

1. לכאורה קשה, הרי המוכר צריך לסיים את ממכרו, ואם מכר סתם, אינו כלום, כיון שלא סמכה דעת הקונה לקנות דבר שאינו מסוים?
ומבאר המאירי, כל זה רק במקרה שהקונה אינו יודע כלל מה הוא קונה, כגון אם אמר לו, "מה שיש בבית זה מכור לך", ואין הקונה יודע מה יש בו, או שאמר לו, "חלק מנכסי קנוי לך", ואין הקונה יודע מה מכר לו.

אך אם אמר לו, "בית אני מוכר לך", או "שדה אני מוכר לך", אף על פי שעדיין לא

גבוהין עשרה טפחים⁽⁴⁾, אינן נמדדין עמה⁽⁵⁾.

אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק⁽⁶⁾.

אך אם אמר לו "בית כור" סתם, יכול לתת לו גם שדה סלעים. דשמא לבנות בית, או לשטוח בה פירות מכרה לו. ויד הלוקח על התחתונה.

כיון שאמר לו "בית כור עפר", משמע, עפר הראוי לזריעה⁽⁷⁾.

אך אם היו הנקעים או הסלעים פחות מכאן [פחות מעשרה טפחים], נמדדין עמה.

את הפחת בשדה אחרת. אמנם יש לדחות ראייה זו. ואכמ"ל.

וברא"ש כתב, "אבל קרקע השוה ימדוד לו, ואינו יוכל לומר, איני רוצה קרקע שתהא מופסקת בנקעים ובקעים.

ובלבד, שלא יהיו סלעים ובקעים מפסיקים כל השדה מעבר לעבר. אלא נשאר ריוח ביניהם שיכול להעביר את המחרישה ביניהם. דאי לאו הכי, שייך למימר, אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויראוהו כשנים ושלשה מקומות".

לזרוע כור תבואה, אם כן אף נקעים וסלעים פחותים מעשרה לא היו נמדדים עמה, כיון שבפועל אין כאן מקום הראוי לזריעת כור תבואה.

ולכן הוכרח הרשב"ם לומר, שלשון "בית כור" משמעה שטח בית כור לפי החשבון ששיערו חכמים.

אך רבינו גרשום כתב, "מקום הראוי לזריעת בית כור".

7. הרשב"ם. וצריך לומר, שסברא זו מועילה אף לנקעים, אף על פי שהם ראויים לזריעה, מכל מקום, כיון שאמר לו "עפר", משמע, ראוי לזריעה, ואין אדם זורע חציו כאן וחציו כאן. (עפ"י השיטמ"ק).

אך דעת התוספות, דנקט "עפר" לרבותא. דאפילו הכי, אם היו סלעים פחותים מעשרה שאינם ראויים לזריעה, נמדדים עמה.

אך ודאי, גם אם אמר לו "בית כור" סתם, אינו יכול לתת לו שדה מלאה סלעים.

ונראה לומר, דהרשב"ם והתוספות אזלו לשיטתיהו.

לשיטת הרשב"ם הנזכרת לעיל, ד"בית כור", הוא שטח כפי ששיערו חכמים, ולא מקום הראוי לזריעה, אם כן, אילו לא היה אומר לו "עפר", יכול לתת לו כל שטח, ואף שאינו ראוי לזריעה.

אך התוספות, סברי כדעת רבינו גרשום, ד"בית כור", הוא שטח הראוי לזריעת כור

4. וכגון שהיו רחבים ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, דהוי מקום חשוב בפני עצמו. רשב"ם ועל פי הרש"ש.

5. נחלקו הראשונים מה דין הנקעים והסלעים ככהאי גונא:

דעת הרמב"ם, שלוקח את אלו הנקעים והגאיות בכלל ה"בית כור" בלא דמים.

אך דעת הראב"ד, שכופין את הלוקח לקנות את הנקעים בדמיהם, מפני שהם כדברים האבודים ביד המוכר.

ולפי דבריו, אין בין נמדדים לשאינם נמדדים אלא שאין שמיין אותם לפי מחיר השדה, אלא בפחות מכך, לפי שווין.

אך הרשב"א חלק עליו, וסבר שאין כופין אותו לקנות.

6. משמע לכאורה, שנותן לו שדה אחרת לגמרי, שאין בה נקעים ובקעים. אך יעויין ברשב"ם לקמן (קו ב ד"ה והא), דמשמע, שמשלים רק

כיון שאין לך שדה שאין בה מעט סלעים, ונקעים, והם בטלים בה⁽⁸⁾.

ואם אמר לו, "כבית כור עפר", דמשמע, כמות שהוא, בין סלעים ובין עפר,

אפילו אם היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים, או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים, הרי אלו נמדדין עמה⁽⁹⁾.

גמרא:

במשנה מבואר, אם היו בשדה נקעים הגבוהים או עמוקים יותר מעשרה טפחים, אינם בטלים לשדה.

הגמרא דנה, האם בכל מקרה אינם בטלים. או דוקא כשאינם ראויים לזריעה כלל.

תנן התם [שנינו בענין זה במסכת ערכין (כה א)]:

נאמר בתורה (ויקרא כז טז), "ואם משדה אחזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו

זרע חמר שערים בחמשים שקל כסף".

כלומר, ערך הפדיון לשדה הראויה לעשות חומר שעורים (דהיינו בית כור) הוא חמשים שקל כסף.

ומקרא זה נאמר בזמן שהיובל נוהג, והקדיש את שדהו בתחילת היובל⁽¹⁰⁾.

אבל אם הקדיש בזמן שאין היובל נוהג, פודה את השדה לפי שויה.

מבאר המשנה, כיצד מחשבים "בית כור" לענין פדיון הקדשות, "המקדיש שדהו בשעת היובל [דהיינו בשעה שהיובל נוהג], נותן לו לכל בית זרע חומר שעורים (בית כור), חמשים שקל כסף. כנ"ל.

אך היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין עשרה טפחים אין נמדדין קג-א עמה. כלומר, אינם נפדים לפי החשבון הנ"ל [חמשים שקל כסף לכל בית כור], אלא נחשבים כשדה בפני עצמה⁽¹¹⁾.

פחות מכאן נמדדין עמה, כיון שאינם

תבואה. ואם כן, גם אם לא אמר לו "עפר", חייב לתת לו מקום ראוי לזריעה.

ויש שפרשו, דלשון "עפר" לישנא בעלמא נינהו. ולא לשום צריכותא. אלא כך דרך בני אדם לומר.

8. ובגמרא יבואר, דהיינו דוקא אם הסלעים לא הכילו יותר מארבעה קבין לכור. אבל יותר משיעור זה, אפילו אין בהם עשרה אין נמדדים עמה. דכולי האי לא מחיל איניש. ובגמרא יבואר יותר בעז"ה.

9. אך אם היו יותר מארבעה קבין, כנזכר בהערה הקודמת, אין נמדדים עמה.

כיון שאמר לו "עפר", ודאי כוונתו שיהיה ראוי לחרישה וזריעה. הרשב"ם. ועיין עוד בר"ן.

10. דהיינו, לכל שנה מארבעים ותשע שנות היובל פוחת לו הגזבר מערך השדה, סלע ופונדיון. (פונדיון הוא 1:48 מסלע). ובשנה האחרונה, נותן רק סלע. רבינו גרשום.

11. הרשב"ם כתב, "ואין נפדים אלא בשויהק". ומשמע, שהנקעים קדושים, אלא שנפדים בצורה שונה. (וכ"כ רש"י בערכין כה א).

וכן הוכיחו התוספות, מהגמרא לעיל (דף עא א), "המקדיש את השדה הקדיש את כולם",